

ПРАВА ИЗЛУЧНИХ ПОВЕРИЛАЦА У СТЕЧАЈНОМ ПОСТУПКУ

О праву својине

Право својине (лат. *dominium, proprietas* што значи „својина“ или енг. *property* што значи „имовина, власништво, својина“) је стварно право и дефинише се као највиша правна и фактичка власт на одређеној ствари.

Право својине обухвата више овлашћења¹:

Овлашћење држања ствари подразумева да титулар има фактичку власт над предметом. Ово овлашћење може имати и невласник (државина ствари).

Овлашћење коришћења даје могућност титулару да ствар користи у складу са својим потребама.

Овлашћење располагања са предметом права својине даје могућност титулару да њоме располаже фактички или правно.

Својинскоправни захтеви настају повредом својине. Престанком својине престају и својински захтеви.

Право својине не застарева.

Оно је апсолутно – делује према свима.

Право својине се стиче по самом закону, на основу правног посла и наслеђивањем. Право својине стиче се и одлуком државног органа, на начин и под условима одређеним законом.²

За стицање права својине на непокретним стварима, поред постојања пуноважног уговора (који мора бити закључен у писменој форми и оверен у суду) потребан је и одговарајући начин стицања. На основу правног посла право својине на непокретност се стиче уписом у јавну књигу или други одговарајући начин одређен законом.³

На основу пуноважног правног посла право својине на покретну ствар се стиче предајом ствари у државину стицаоца.⁴ Од овог правила су прописани одређени изузеци.

На основу наведеног, власник је овлашћен да захтева од било кога другог да му врати ствар која је предмет његовог права својине ако се код њега нађе без правног основа.

Излучни поверилац у стечајном поступку

Излучни поверилац је власник ствари чије излучење тражи из стечајне масе, односно ствари за коју тврди да није део стечајне масе.

Појам и положај излучног повериоца је регулисан одредбама закона којима се уређује поступак стечаја.

¹ Члан 3 Закона о основама својинскоправних односа ("Сл. лист СФРЈ", бр. 6/80 и 36/90, "Сл. лист СРЈ", бр. 29/96 и "Сл. гласник РС", бр. 115/2005 - др. закон).

² Члан 20 Закона о основама својинскоправних односа ("Сл. лист СФРЈ", бр. 6/80 и 36/90, "Сл. лист СРЈ", бр. 29/96 и "Сл. гласник РС", бр. 115/2005 - др. закон).

³ Члан 33 истог закона.

⁴ Члан 34 истог закона

Закон о принудном поравнању, стечају и ликвидацији⁵

Закон о принудном поравнању, стечају и ликвидацији је чланом 117 став 1 прописао да отварање стечајног поступка не утиче на права одвојеног измирења из одређених ствари, односно из имовине дужника (заложно право, право намирења, право ретенције и друга различна права), као и на права издвајања ствари која не припадају дужнику (излучна права).

Одредбом члана 121 став 5 Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији је прописано да се у поступку стечаја у пријави излучних поверилаца означава део имовине на коју се односи захтев за излучење.

Иако из цитиране одредбе члана 121 Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији произилази да излучни поверилац подноси захтев за излучење у форми пријаве потраживања, ни Закон о принудном поравнању, стечају и ликвидацији, као и каснији закони, није условљавао покретање парнице за остваривање права излучног повериоца према стечајном дужнику претходним подношењем пријаве потраживања.

Напротив, подношење пријаве стечајном већу за признање излучног права је представљао само један од законом допуштених правних путева за признање и остваривање излучног права у стечају. То је подразумевало да се такав захтев може остварити и у парничном поступку који се може покренути и окончати независно од тока и фазе у којој се поступак стечаја налази.

Правни интерес за подношење такве тужбе постоји због саме чињенице да су ствари у власништву трећег лица задржане у поседу стечајног дужника и након отварања стечајног поступка.

Зато је титулар излучног права, на основу члана 117 став 1 Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији, овлашћен да захтева излучење својих ствари из стечајне масе подношењем тужбе парничном суду и када пре тога није поднео захтев - пријаву за њихово излучење у поступку стечаја.

При томе се не дира у забрану извршења предвиђену чланом 99 став 1 истог закона. Реализација излучних права се првенствено спроводи у поступку стечаја. Уколико је у стечајном поступку захтев излучног повериоца одбијен, за остварење тог права је довољно исходovati утврђујућу одлуку парничног суда. На основу такве одлуке, излучни поверилац, као титулар права својине на одређеној ствари, може захтевати да се ствар која је предмет излучног захтева издвоји из стечајне масе, а што је стечајни управник дужан учинити.

Закон о стечајном поступку⁶

Закон о стечајном поступку је појам излучног повериоца регулисао одредбама члана 37, којим је у ставу 1 одређено да је излучни поверилац лице које, на основу свог стварног или личног права, има право да тражи да се одређена ствар издвоји из стечајне масе.

Из цитиране одредбе се уочава да се више не говори о пријави потраживања излучног повериоца, већ се користи термин „има право да тражи“. У пракси то представља форму

⁵ "Сл. лист СФРЈ", бр. 84/89 и "Сл. лист СРЈ", бр. 37/93 и 28/96.

⁶ "Сл. гласник РС", бр. 84/2004 и 85/2005 - др. закон.

захтева за остварење права излучног повериоца, односно захтева за излучење - предају ствари из стечајне масе.

Одредбом става 2 члана 37 Закона о стечајном поступку је сада јасно прописано да излучни поверилац није стечајни поверилац, а ставом 3 истог члана, да ствар из става 1 овог члана не улази у стечајну масу.

Како Закон о принудном поравнању, стечају и ликвидацији није посебно регулисао права излучног повериоца у ситуацији када се предмет излучног захтева отуђи од стране стечајног дужника, у циљу заштите права излучног повериоца је чланом 37 став 4 Закона о стечајном поступку одређено да ако је стечајни дужник неовлашћено отуђио ствар из става 1 овог члана, излучни поверилац има право да, као стечајни поверилац, тражи сразмерно намирење износа који одговара тржишној вредности ствари.

Међутим, и наведена одредба није у потпуности регулисала спорна питања која су се у пракси појављивала због различитог момента отуђења предмета излучног захтева – пре подношења предлога за покретања стечајног поступка, у току претходног стечајног поступка или након доношења решења о покретању стечајног поступка, а што је доводило до проблема и у одређивању статуса таквог повериоца у стечајном поступку.

Поступак по излучном захтеву повериоца, за који више није прописано да подноси пријаву потраживања, је регулисан одредбама члана 91 Закона о стечајном поступку.

Одредбама овог члана, у ставовима 1 - 5, је одређено да:

- излучни поверилац подноси захтев да му се из стечаја излучи ствар која не улази у стечајну масу;

- стечајни управник је дужан да у року од двадесет дана од дана пријема захтева обавести повериоца да ли прихвата захтев за излучење или одбија такав захтев повериоца, као и да прецизира рок у ком ће омогућити повраћај ствари излучном повериоцу;

- рок из става 2 не може бити дужи од десет дана од дана прихватања захтева излучног повериоца, осим у случају да стечајни судија из оправданих разлога одобри продужење овог рока.

- ако стечајни управник одбије да излучи ствар из стечајне масе, против те одлуке поверилац има право приговора стечајном већу⁷ у року од пет дана од пријема обавештења од стечајног управника;

- ако стечајно веће оспори право на излучење ствари, поверилац своје право може остваривати у другим судским поступцима.

Против одлуке стечајног већа нема жалбе.

Следи да се одлуком стечајног већа завршава поступак по захтеву излучног повериоца и поверилац који је за свој правни пут изабрао да претходно своје право оствари у стечајном поступку даље остварење спорног права може тражити искључиво у парничном поступку.

Међутим, у случају да поверилац успе у поступку по тужби за излучење – предају ствари из стечајне масе, он поново постаје учесник стечајног поступка, с обзиром да се реализација његовог утврђеног права – предаја ствари, остварује у стечајном поступку, а када је стечајни управник дужан да поступи по правноснажној одлуци парничног суда.

Закон о стечају⁸

⁷ Орагни стечајног поступка и делокруг стечајног већа су регулисани чланом 9 и чланом 11 Закона о стечајном поступку.

⁸ "Сл. гласник РС", бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон и 71/2012 - одлука УС.

Појам излучног повериоца је регулисан одредбама члана 50 став 1 Закона о стечају. Излучни поверилац је лице које, на основу свог стварног или личног права, има право да тражи да се одређена ствар издвоји из стечајне масе.

Ставом 2 и 3 истог члана, као и у одредбама Закона о стечајном поступку, је прописано да излучни поверилац није стечајни поверилац, као и да ствар из става 1 овог члана не улази у стечајну масу.

Закон о стечају у верзији која је на снази након измена и допуна у августу 2014. године⁹, на исти начин регулише појам излучног повериоца.

Међутим, став 4¹⁰ члана 50 наведеног Закона о стечају, а којим је регулисана заштита излучног повериоца, је брисан Законом о изменама и допунама Закона о стечају¹¹ како би се детаљније регулисала заштита стечајних поверилаца, што је учињено одредбама члана 102 Закона о стечају ("Сл. гласник РС", бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС и 83/2014).¹²

Начин остваривања права излучног повериоца је регулисан одредбама члана 112 Закона о стечају.

Поступак по захтеву излучног повериоца у стечајном поступку
по Закону о стечају
("Сл. гласник РС", бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС и 83/2014)

Стечајни поступак се покреће предлогом повериоца, дужника или ликвидационог управника.¹³

Излучни поверилац нема активну легитимацију за подношење предлога за отварање стечајног поступка. Он нема новчано потраживање према стечајном дужнику нити се његов захтев односи на имовину односно на неки део стечајне масе стечајног дужника. Како повериоци, у смислу члана 55 став 2 Закона о стечају, могу поднети предлог за покретање стечајног поступка само из разлога постојања трајне неспособности плаћања из члана 11 став 3 Закона о стечају и непоступања по усвојеном плану реорганизације или уколико је исти издејствован на преварни и незаконит начин, следи да излучни повериоци, као лица која немају новчано потраживање према стечајном дужнику нису овлашћени да поднесу предлог за покретање стечајног поступка. То могу бити само обезбеђени (разлучни

⁹ Закон о изменама и допунама Закона о стечају ("Сл. гласник РС", бр. 83/2014 - даље: Закон) ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Сл. гласнику РС", односно 13. августа 2014. године, осим одредаба члана 10. Закона (члан 29. пречишћеног текста Закона о стечају), које се примењују од 1. октобра 2014. године и одредбе члана 1. став 2. Закона (члан 10. став 4. пречишћеног текста Закона о стечају), која се примењује од 1. јануара 2015. године.

¹⁰ став 4 члана 50 Закона о стечају „Сл. гласник РС“, бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон и 71/2012 - одлука УС, гласи: Ако је стечајни дужник неовлашћено отуђио ствар из става 1 овог члана у току стечајног поступка, излучни поверилац има право да тражи намирење износа који одговара тржишној вредности ствари, који се измирује као обавеза стечајне масе.

¹¹ „Службени гласник РС“, број 83/2014 од 05/08/2014.

¹² Верзија на снази од 13.08.2014. године.

¹³ Члан 55 став 1 Закона о стечају.

повериоци) или необезбеђени повериоци (стечајни повериоци), с обзиром да ствар на којој излучни поверилац има излучно право не улази у стечајну масу. Излучни поверилац захтева издавање своје ствари, па нема захтева усмереног на имовину стечајног дужника, односно формирану стечајну масу.

Стечајни дужник стиче својство странке подношењем предлога за покретање стечајног поступка, а повериоци стичу својство странке подношењем пријаве потраживања у складу са овим законом.¹⁴

Излучни поверилац не подноси пријаву потраживања, па својство странке, када је изабрао подношење захтева у стечајном поступку, стиче подношењем захтева за излучење ствари из стечајне масе.

Међутим, излучни поверилац, а с обзиром да не постоји законско ограничење да своје право може да оствари искључиво у стечајном поступку, може да као правни пут за остварење свог права изабере покретање парнице, без претходног подношења захтева за излучење у стечајном поступку. У тој ситуацији, пријемом тужбе, стечајни управник је упознат са захтевом излучног повериоца и од тог тренутка мора водити рачуна о праву тог повериоца, а тиме и о заштити стечајне масе, која би у случају оштећења или неовлашћене продаје предмета излучног захтева била оптерећена обавезом накнаде тржишне вредности ствари, па и накнаде причињене штете.

Без обзира на промене закона који су регулисали поступак стечаја, за излучне повериоце ни једним законом није предвиђена обавеза пријављивања потраживања у стечају, нити је процесна претпоставка за покретање парнице са захтевом за излучење закључак стечајних органа којим се захтев за излучење оспорава и поверилац упућује на парницу. Отварање стечајног поступка над лицем код којег се налази ствар на којој постоји право својине неког другог лица, не може утицати на обим права власника ствари.

Излучни поверилац, као странка у поступку стечаја, тражи излучење ствари из стечајне масе, у форми захтева за излучење – предају ствари. Захтев се подноси у писаном облику.

На захтев излучног повериоца се не примењују одредбе члана 111 Закона о стечају, које регулишу садржину пријаве потраживања. Међутим, захтев мора да садржи све податке о предмету чије се излучење тражи, као и доказе о праву својине подносиоца захтева – излучног повериоца, у складу са општим правним прописима о начину стицања права својине. Захтев мора бити потпун и уредан и у погледу свих других података о подносиоцу захтева и предмету излучења.

Закон користи термин „ствар“. Међутим, предмет захтева за излучење може бити покретна и непокретна имовина, али и одређена права. Излучни захтев може поставити и лице које није власник предмета излучења, али је законити држалац тог предмета на основу ваљаног правног посла. Захтев се може поднети и по основу неких других права - права на потрагу – односно права на повраћај робе, као и по основу уговора о комисиону, уговора о ускладиштењу, уговора о остави и др., у смислу захтева за предају ствари датих на чување стечајном дужнику пре отварања стечајног поступка.

На захтев излучног повериоца се не примењује рок из члана 111 став 5 Закона о стечају за поношење пријаве потраживања, па истицањем рока од 120 дана од дана објављивања огласа у „Службеном гласнику Републике Србије“, излучни поверилац није преклудиран у праву да поднесе захтев за излучење ствари из стечајне масе.

¹⁴ Члан 51 Закона о стечају.

Такав захтев излучни поверилац може да поднесе све до продаје ствари, а у смислу члана 112 Закона о стечају. То из разлога што захтев за предају ствари може бити усмерен само према лицу које ту ствар држи.

Након тога излучни поверилац може тражити само исплату новчаног износа на терет стечајне масе.

Поступање стечајног управника по захтеву излучног повериоца

Начин поступања стечајног управника по захтеву излучног повериоца је регулисан одредбама члана 112 Закона о стечају.

Чланом 101 Закона о стечају је предвиђено да је стечајна маса целокупна имовина стечајног дужника у земљи и иностранству на дан отварања стечајног поступка, као и имовина коју стечајни дужник стекне током стечајног поступка.

Излучни поверилац подноси захтев да му се из стечаја излучи ствар која не улази у стечајну масу.

Стечајни управник је дужан да у року од двадесет дана од дана пријема захтева обавести повериоца да ли прихвата захтев за излучење или одбија такав захтев повериоца, као и да прецизира рок у ком ће омогућити повраћај ствари излучном повериоцу. Рок из става 2 не може бити дужи од десет дана од дана прихватања захтева излучног повериоца, осим у случају да стечајни судија из оправданих разлога одобри продужење овог рока.

Закон о стечају је у цитираним одредбама одредио да поступак по захтеву излучног повериоца траје најдуже тридесет дана, уз изузетак уколико стечајни судија нађе да је неопходно да се исти рок продужи.

Прихватање захтева излучног повериоца стечајни управник врши у форми обавештења. У том случају је стечајни управник дужан да у року који је прецизирао у изјашњењу ствар врати излучном повериоцу.

У случају када стечајни управник призна право на излучење ствари излучном повериоцу, стечајни судија не доноси одлуку о томе нити на исто даје сагласност. Једино, уколико стечајни судија сматра да је потребно продужити рок за враћање ствари, преко десет дана од дана прихватања захтева излучног повериоца, били би испуњени услови да о истом донесе образложен закључак.

У ситуацији да стечајни управник не поступи у прописаном року и не достави обавештење излучном повериоцу о томе да ли прихвата захтев за излучење, излучни поверилац може, у року од пет дана од пријема обавештења од стечајног управника, ставити примедбу на радње стечајног управника, о којој одлучује стечајни судија.

Такође, уколико стечајни управник у остављеном року не преда ствар за коју је излучног повериоца обавестио да прихвата захтев за излучење, излучни поверилац ће у року од пет дана од протеча рока за предају ствари, поднети примедбу стечајном судији.

Стечајни судија о примедби одлучује закључком против кога није дозвољена жалба.¹⁵

¹⁵ Члан 45 став 1 - 4 Закона о стечају прописује:
У стечајном поступку доносе се решења и закључци.
Решењем се одлучује у стечајном поступку.

Међутим, ако стечајни управник одбије да излучи ствар из стечајне масе, тада доноси одлуку, против које излучни поверилац има право на примедбу стечајном судији.

Ако стечајни судија утврди да је примедба основана, закључком ће наложити стечајном управнику да тражену ствар излучи из стечајне масе и преда је излучном повериоцу.

Ако стечајни судија оспори право на излучење ствари, и у овој ситуацији против одлуке стечајног судије није дозвољена жалба, па излучни поверилац своје право може остваривати у другим судским поступцима.

На обавезу стечајног судије да одлучи по приговору излучног повериоца на одлуку, односно изјашњење стечајног управника којим се оспорава његов захтев за излучење, не утиче ни на који начин чињеница да је наведени излучни поверилац већ поднео тужбу са захтевом за утврђење права својине на наведеној непокретности. Исто може бити од утицаја само на брзину одлучивања о спорном праву и на трошкове одлучивања о истом.

Неовлашћено отуђење ствари на којој постоји излучно право

Изменама и допунама Закона о стечају, које су на снази од 13. августа 2014. године, су детаљније регулисана права излучних поверилаца у ситуацији када је ствар на којој постоји излучно право неовлашћено отуђена.

Закон користи термин „неовлашћено отуђење“ полазећи од тога да је реч о располагању стварима које нису биле имовина стечајног дужника у моменту отварања стечајног поступка, па не представљају и део стечајне масе који се може уновчити у циљу намирања потраживања поверилаца, као и трошкова стечајног поступка.

Појам стечајне масе је одређен чланом 101 став 1 Закона о стечају. Стечајна маса је целокупна имовина стечајног дужника у земљи и иностранству на дан отварања стечајног поступка, као и имовина коју стечајни дужник стекне током стечајног поступка.

Отварањем стечајног поступка стечајни управник преузима у државину целокупну имовину која улази у стечајну масу и њоме управља.¹⁶

Одредбом члана 105 став 2 Закона о стечају је прописано да ако стечајни дужник или треће лице одбије да изврши предају ствари које улазе у имовину стечајног дужника, стечајни управник ће од стечајног судије затражити да хитно наложи и спроведе принудно извршење, уз налог за предају ствари стечајни судија може према стечајном дужнику или трећем лицу одредити и мере принуде ради спровођења извршења.

Могућност примене цитираног члана треба рестриктивно тумачити. Само у оним ситуацијама где је неспорна својина стечајног дужника на стварима (покретним или непокретним) које чине стечајну масу и право стечајног дужника на државину истих, може се покренути поступак у смислу ове законске одредбе ради враћања ствари у стечајну масу. У ситуацији где нису рашчишћени имовинско-правни односи између држаоца ствари и

Закључком се одлучује по примедбама и издаје налог службеном лицу, органу који спроводи стечајни поступак или трећем лицу за извршење појединих радњи.

Против закључка није дозвољена жалба или приговор.

¹⁶ Члан 105 став 1 Закона о стечају.

стечајног дужника не могу се применити наведене законске одредбе из Закона о стечају, већ друге важеће позитивно правне одредбе.

Последица погрешне одлуке стечајног управника је регулисана и у смислу члана 104 Закона о стечају, којим је, тачком 4), предвиђено да су обавезе стечајне масе и обавезе које су настале неоснованим обогаћењем стечајне масе.

Ставом 2 члана 102 Закона о стечају је одређено да ако је ствар на којој постоји излучно право стечајни дужник неовлашћено отуђио пре отварања стечајног поступка, излучни поверилац може захтевати да се на њега пренесе право на противчинидбу ако она још није извршена, а ако је извршена, има право на накнаду штете као стечајни поверилац.

Изменама и допунама Закона о стечају, из ранијег става 2 члана 102 закона је брисан текст: „Уколико је ствар отуђена током претходног стечајног поступка након ступања на дужност привременог стечајног управника, накнада штете представља обавезу стечајне масе“ и додат је нов став, став 3, који гласи:

„Ако је ствар на којој постоји излучно право стечајни дужник неовлашћено отуђио у току стечајног поступка, односно претходног стечајног поступка, излучни поверилац може да захтева да се на њега пренесе право на противчинидбу, ако противчинидба још увек није извршена, или да захтева противчинидбу из стечајне масе, ако се ствар из стечајне масе још увек може излучити, или да захтева накнаду тржишне вредности те ствари и накнаду за претрпљену штету, која се намирује као обавеза стечајне масе.“

На основу цитираних одредби става 2 и 3 члана 102 Закона о стечају, разликујемо више могућих ситуација и то:

1) када је стечајни дужник пре отварања стечајног поступка продао ствар на којој постоји излучно право и наплатио купопродајну цену;

2) када је стечајни дужник пре отварања стечајног поступка продао ствар на којој постоји излучно право, али купопродајна цена није наплаћена пре подношења захтева излучног повериоца у стечајном поступку;

3) када су стечајни дужник у претходном стечајном поступку, односно стечајни управник у току стечајног поступка, ствар на којој постоји излучно право продали, а купопродајна цена није наплаћена пре подношења захтева излучног повериоца и

4) када је ствар продата у претходном стечајном поступку или у току стечајног поступка и купопродајна цена наплаћена пре подношења захтева излучног повериоца.

У првој описаној ситуацији, излучни поверилац има статус стечајног повериоца¹⁷ – повериоца новчаног, необезбеђеног, потраживања на име накнаде штете за отуђену ствар и тада се на пријаву потраживања примењују одредбе Закона о стечају којима је регулисана садржина пријаве и рок за подношење исте.¹⁸

Такав поверилац нема статус излучног повериоца и своје потраживање може остварити искључиво у стечајном поступку, на начин и под условима који су прописани за све повериоце истог, конкретно трећег, исплатног реда.

У другој и трећој описаној ситуацији, када чинидба није извршена, излучни поверилац може захтевати да се на њега пренесе право на противчинидбу.

То даље значи да излучни поверилац има право на наплату купопродајне цене, када у писаном захтеву, поред доказа о праву својине на предмету купопродаје, доставља и

¹⁷ Чланом 48 Закона о стечају је одређено да је стечајни поверилац лице које на дан покретања стечајног поступка има необезбеђено потраживање према стечајном дужнику.

¹⁸ Члан 111 Закона о стечају.

потпуне податке за наплату (број текућег рачуна и друго). Такође, уколико ствар није предата купцу, излучни поверилац може да захтева противчинидбу из стечајне масе – предају ствари, ако се ствар из стечајне масе још увек може излучити.

У четвртој описаној ситуацији, када је ствар продата у претходном стечајном поступку или у току стечајног поступка и купопродајна цена наплаћена пре подношења захтева излучног повериоца, излучни поверилац може да захтева накнаду тржишне вредности те ствари и накнаду за претрпљену штету, која се намирује као обавеза стечајне масе.

То произилази из одредбе члана 112 став 6 Закона о стечају, којом је одређено да ако излучни поверилац не поднесе захтев за излучење ствари до момента продаје имовине која је предмет захтева, излучни поверилац своја права може остваривати само у другим поступцима, у складу са законом. На основу ове одредбе, излучни поверилац може да покрене парнични поступак ради накнаде штете у висини тржишне вредности ствари, као и за накнаду претрпљене штете.

Право је излучног повериоца да захтева накнаду у висини тржишне цене, без обзира на стварно постигнуту купопродајну цену.

Излучни поверилац у парничном поступку

Одредбама члана 37 Закона о основама својинскоправних односа је одређено да власник може тужбом захтевати од држаоца повраћај индивидуално одређене ствари. У том поступку власник мора доказати да на ствари чији повраћај тражи има право својине, као и да се ствар налази у фактичкој власти туженог.

Право на подношење тужбе из става 1 овог члана не застарева.

За покретање парничног поступка ради остварења излучног права, није потребно да је претходно захтев излучног повериоца одбијен нити је потребан упут стечајног судије.

Законом није прописан рок за подношење овакве тужбе, за разлику од тужбе за утврђење основаности оспореног потраживања.¹⁹

У пракси, излучни поверилац покреће парнични поступак тужбом са захтевом да се утврди да је власник ствари која је предмет излучења и истовремено истиче и захтев за излучење из стечајне масе, односно за предају те ствари. И у ситуацији када је у тужби изостао захтев за предају ствари, јасно је да је стечајни управник дужан да након правноснажности одлуке којом је поверилац доказао право својине на одређеној ствари, поступи по његовом накнадном захтеву и исту ствар излучи из стечајне масе.

Такође, излучни поверилац подноси и тужбу са захтевом за предају ствари, при чему не поставља захтев за утврђење права својине.

У сваком случају, о праву на излучење ствари, односно о излучном праву, се, као о претходном питању, решава у том поступку, по постављеном кондемпнаторном захтеву тужиоца за предају ствари. Следи да тужбени захтев излучног повериоца не мора да садржи и утврђујући захтев, већ је овлашћен да у парничном поступку само тражи предају -

¹⁹ Рок од 15 дана, по изменама и допунама чл 117 Закона о стечају. Раније рок од осам дана од пријема закључка о листи оспорених потраживања.

излучење ствари. Парнични суд цени да ли излучни поверилац има право на излучење, а тиме и да ли је претходно поверилац доказао да има право својине на ствари чије излучење тражи.

Тужба са кондемпнаторним захтевом²⁰ увек садржи и захтев за утврђење спорног потраживања. Иако тај захтев није посебно истакнут, он се прећутно подразумева. Такав захтев представља прејудицијелно питање чијим се позитивним или негативним решењем опредељује основаност или неоснованост обавезујућег - кондемпнаторног захтева на чинидбу. То даље значи да усвојени кондемпнаторни захтев у себи садржи и одлуку суда о постојању таквог потраживања. И у једном и у другом случају, парнични суд утврђује да ли је излучни поверилац доказао право својине у складу са позитивним прописима, па у зависности од постављеног тужбеног захтева доноси одлуку којом утврђује право својине и/или којом обавезује стечајног дужника да преда ствар излучном повериоцу.

Разлика је у томе што се одлука поводом декларативног захтева уноси у изреку пресуде, а став суда о претходном питању улази у образложење одлуке. Последице таквих одлука су да у ситуацији када је усвојен тужбени захтев и утврђено да је излучни поверилац власник ствари, пресуда је основ за упис таквог права у одговарајуће регистре. У другој ситуацији, када је усвојен тужбени захтев којим се само тражило излучење – предаја ствари из стечајне масе, таква пресуда не може бити основ за упис, јер образложење одлуке у коме је изражен став суда о праву својине као о претходном питању за одлучивање о основаности захтева за враћање ствари, је од значаја само за конкретан спор.

На основу наведеног, не може се прихватити да се о основаности захтева за излучење може расправљати само по тужби која садржи и захтев за утврђење, а не и по тужби са кондемпнаторним захтевом.

За успех излучног повериоца по овако постављеним тужбеним захтевима, поред доказа да има валидан правни основ на коме темељи свој захтев за излучењем из стечајне масе и предају у posed, је неопходно да се предмет излучења налази у posedу стечајног дужника, али да исти није имовина стечајног дужника, а тиме и део стечајне масе.

Ако је излучно право уписано у земљишну или у другу јавну књигу или регистар, терет доказивања да ствар на којој постоји такво право улази у стечајну масу пада на стечајног дужника.²¹

У овим поступцима, као тужени, пасивно је легитимисан искључиво стечајни дужник у чијој је стечајној маси пописана наведена ствар.

У пракси привредних судова је евидентиран велики број спорова у којима су предмет захтева за излучење изграђене непокретности - станови или пословни простор. То посебно из разлога што и у ситуацији када постоји уговор о купопродаји, недостају докази о исплати купопродајне цене делимично или у целости. Опреза ради, стечајни управник оспорава

²⁰ Врста тужби којом се захтева да суд туженог примора да одговори својој обавези, назива се тужба за осуду на чинидбу – кондемпнаторна тужба – где се подразумева и чинидба која се састоји у уздржавању, нечињењу, пропуштању.

Друга врста је тужба за утврђење – декларативна тужба. Овом тужбом тужилац може тражити да суд само утврди постојање, односно непостојање неког права или правног односа, или истинитост односно неистинитост неке исправе. Ако таква тужба буде усвојена, пресуда неће обавезивати туженог ни на какву чинидбу, нити ће на основу те пресуде моћи да се тражи принудно извршење, јер садржи само утврђење суда, декларацију о постојању односно непостојању неког права или правног односа, или о истинитости односно неистинитости неке исправе.

²¹ Члан 102 став 1 Закона о стечају.

такав захтев и оставља да се у парничном поступку, на основу расправног начела и уз примену правила о терету доказивања, докаже основаност захтева излучног повериоца, пре свега његовог права својине на предмету излучења. У недостатку потпуне документације и код излучног повериоца и код стечајног дужника, прихваћено је да се спорна чињеница испуњења уговорних обавеза може доказивати не само писаним доказима, већ и другим доказним средствима, као што су сведоци. Наравно, то отвара друга спорна питања, као што је испуњење обавезе исплате купопродајне цене „на руке“ тадашњем директору стечајног дужника, без доказа о накнадном преносу тих средстава на рачун стечајног дужника или доказа о томе да су средства искоришћена за пословање стечајног дужника.

У ситуацијама када је у поступку је доказано, или је учињено неспорним, да је излучни поверилац у непрекидном поседу непокретности која је била предмет купопродаје пре више од десет или двадесет година, решење спорног односа се регулисало и применом института одржаја²².

Такође, велики број спорова је инициран по тужби излучног повериоца за утврђење права својине и/или излучење из стечајне масе непокретности у израдњи, која, као предмет купопродаје, није предата у посед излучном повериоцу. У тим ситуацијама се морало утврдити да ли је и у ком обиму поверилац исплатио уговорену цену, да ли и у ком обиму та цена „покрива“ степен изграђености непокретности, као и да ли се та непокретност може идентификовати и недовршена предати по захтеву за излучење из стечајне масе. То је даље утицало на право таквог повериоца да потражује исплату више плаћене цене, али само као стечајни поверилац, односно на право стечајног дужника да тражи доплату вредности непокретности ради излучења (ако је плаћено мање од степена изграђености или ако је предвиђен завршетак изградње објекта), или да одбије захтев за излучење.

Наведене ситуације су се појављивале као спорне још од примене Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији. Као практично решење, по свим законима који су регулисали поступак стечаја, је била предвиђена (не и посебно прописана) могућност да такви повериоци поднесу излучни захтев за предају – излучење непокретности из стечајне масе, али да у року за подношење пријава потраживања поднесу и захтев за исплату уплаћених новчаних средстава на име купопродајне цене и евентуално захтев за накнаду штете. Такав захтев су подносили у форми пријаве условног потраживања – у случају неуспеха по захтеву за излучење. На тај начин су повериоци могли да избегну евентуалну штету коју би претрпели у ситуацији када нису доказали да су стекли прво на непокретности, а пропустили су рокове за подношење пријаве новчаног, необезбеђеног потраживања.

Заштита права излучних поверилаца одлагањем продаје

Све до продаје ствари која је предмет захтева за излучење, излучни поверилац није изгубио излучно право, па и даље може да искористи законске могућности у погледу улагања приговора стечајном судији на предложену продају и подношењем захтева да се продаја одложи до одлуке о поднетом излучном захтеву.

²² Члан 28 Закона о основама својинскоправних односа.

Уколико стечајни судија не одложи продају, дужност је стечајног управника да на име намирења излучног повериоца, а уколико је излучни поверилац прибавио правноснажну судску одлуку којом доказује основаност свог захтева за излучење ствари, исплати тржишну цену која је постигнута продајом, и то пре свих поверилаца, чиме излучни поверилац губи тај статус а постаје поверилац стечајне масе.

Наведено подразумева обавезу стечајног управника да и у ситуацији када је излучни поверилац покренуо парницу ради утврђења права својине и/или излучења ствари из стечајне масе, а иста парница није правноснажно окончана до продаје ствари у стечајном поступку, добијена средстава на име купопродајне цене резервише за случај успеха излучног повериоца у спору, како би избегао настанак штете по стечајну масу.

Такође, у случају да се води спор због оспореног излучног захтева на имовини која је предмет продаје у стечајном поступку, излучни поверилац може поднети предлог да се у парничном поступку одреди привремена мера обезбеђења неовчаног потраживања²³ и забрани продаја ствари. Таква мера обавезује стечајне органе (стечајног судију и стечајног управника), па се не може приступити уновчењу спорне ствари, без обзира да ли је већ заказана и оглашена продаја у стечајном поступку те да ли повериоци инсистирају да се ствар прода. То из разлога што би радње стечајног управника у циљу продаје имовине која је под спором због оспореног излучног захтева, би представљале неовлашћено отуђење ствари на којој постоји излучно право, па би исто било основ за накнаду штете.

Република Србија као излучни поверилац

Закон о стечају одређује да стечајну масу чини само имовина стечајног дужника. Сходно наведеном, нема законског основа да се имовина која је у својини Републике Србије, попише као део стечајне масе, јер није имовина стечајног дужника. Оваква имовина не би смела ни да се нађе у стечајној маси.

Стечајни управник је дужан да приликом формирања стечајне масе, утврди да ли је излучно право уписано у земљишну или другу јавну књигу или регистар.

Међутим, дешавало да непокретности које су у државној својини буду пописане као део стечајне масе. У таквој ситуацији, Република Србија, као носилац стварних права на наведеној имовини, а сходно одредбама Закона о стечају, које дефинишу појам излучног повериоца, може поднети захтев да се иста непокретност излучи из стечајне масе стечајног дужника.

У пракси привредних судова је исказан став да, имајући у виду да је право коришћења једно од овлашћења власника, у ситуацији када је Република Србија као власник носилац права својине исто право пренела на треће лице, и оно је уписано у јавне књиге, и ово лице је као лице које има својинска овлашћења (односно њихов део) легитимисано да ради заштите наведеног права коришћења, које му је пренето од стране Републике Србије, поднесе излучни захтев у ситуацији у којој је ствар на којој има наведена права пописана у стечајну масу дужника. Лице које на основу облигационог односа има право коришћења

²³ Из члана 296 Закона о извршењу и обезбеђењу.

имовине која је у својини Републике Србије, не ужива у ову врсту заштите, односно не може поднети захтев за излучење.²⁴

Стечајни управници би у ситуацији када утврде да постоји излучно првао Републике Србије, а Република Србија не поднесе захтев за излучење, били дужни да позову државу као повериоца да то учини. То с обзиром да је јасно да таквом имовином не могу располагати у поступку стечаја, односно не могу је продати и пренети на треће лице. У супротном, такво поступање би било основ за преиспитивање законитости и одговорности судских стечајних органа и за накнаду штете.

Излучни захтев даваоца лизинга

Уговор о лизингу у основи подразумева предају ствари без преноса права својине. Реч је о врсти уговора о продаји у коме се продавац покретне ствари обавезује да преда ствар купцу одмах након закључења уговора, али уз задржавање права својине све док купац не исплати цену у потпуности. Овај вид продаје представља изузетак од правила да се својина на покретној ствари стиче предајом, а најчешће се уговара у продаји са оброчним отплатама цене. Оваквом продајом и предајом ствари, купац, по правилу, стиче овлашћење да ствар држи и редовно искоришћава, али не и да њоме располаже.

Закон о стечају посебно регулише положај даваоца лизинга као излучног повериоца.

Одредбом члана 95 став 1 Закона о стечају је одређено да ако се стечајни поступак отвори над примаоцем лизинга, давалац лизинга подноси захтев да му се из стечаја излучи предмет лизинга, под условима из овог члана.

Када је над стечајним дужником, примаоцем лизинга, донета одлука о банкротству, стечајни судија је дужан да без одлагања поднети излучни захтев даваоца лизинга усвоји, осим у случају када стечајни управник претходно оспори власништво излучног повериоца над предметом лизинга, или предложи суду, уз сагласност одбора поверилаца, да се излучни захтев одбије, уз одређивање исплате пуног уговореног износа лизинг накнаде.

Ако је излучни захтев усвојен, стечајни управник је дужан да преда предмет лизинга даваоцу лизинга без одлагања, а најкасније у року од 30 дана од доношења одлуке о банкротству, у супротном давалац лизинга има право да захтева повраћај државине и извршење на предмету лизинга у складу са уговором односно законом.

Стечајни судија може, на предлог стечајног управника, и пре одлуке о банкротству стечајног дужника, односно усвајања плана реорганизације, да наложи предају даваоцу лизинга предмета лизинга који није од кључног значаја за реорганизацију стечајног дужника.

Према ставу 2 члана 95 Закона о стечају, забрана извршења и намирења из члана 93 овог закона се сходно примењује и на остваривање права даваоца лизинга на излучење из стечаја предмета лизинга до одлуке о банкротству стечајног дужника, односно до потврђивања усвојеног плана реорганизације. Како забрана излучења предмета лизинга даваоцу лизинга наступа по сили закона, нема потребе да стечајни управник доноси посебну одлуку о одбијању захтева за излучење даваоцу лизинга.

²⁴ Билтен судске праксе привредних судова, број 4/2011.

У случају да стечајни дужник или стечајни управник нису на адекватан начин заштитили предмет лизинга тако да је његова безбедност изложена ризику, давалац лизинга може захтевати укидање или условљавање мера обезбеђења, односно укидање забране извршења и намирења, у смислу члана 93 став 5 Закона о остечају, а који предвиђа да давалац лизинга може захтевати и примену мера заштите из члана 93 став 6 тачка 4) и 5) овог закона.

Изузетно, стечајни судија може, на предлог стечајног управника и уз сагласност одбора поверилаца, одбити излучни захтев и одредити исплату пуног уговореног износа лизинг накнаде. Уколико таква исплата није извршена у року од тридесет дана од доношења одлуке о банкротству, давалац лизинга има право да захтева повраћај државине и извршење на предмету лизинга у складу са уговором односно законом.

Обавезе стечајног дужника према даваоцу лизинга које доспевају након отварања стечајног поступка се сматрају обавезама стечајне масе.

У случају реорганизације, уколико усвојени план реорганизације не предвиђа наставак коришћења предмета лизинга и плаћање лизинг накнада у складу са уговором о лизингу, стечајни дужник, односно стечајни управник је дужан да предмет лизинга преда даваоцу лизинга у року од осам дана од дана потврђивања усвојеног плана реорганизације. Ако стечајни дужник, односно стечајни управник, не изврши предају предмета лизинга у наведеном року, односно не извршава обавезе из уговора о лизингу након потврђивања усвојеног плана реорганизације, давалац лизинга има право да захтева повраћај државине и извршење на предмету лизинга у складу са уговором односно законом.

Задржавање предмета лизинга је оправдано у ситуацији када је предмет уговора о лизингу неопходан за пословање стечајног дужника и реализацију плана реорганизације, или када у случају продаје у банкротству може значајно утицати на купопродајну цену у поступку продаје имовине стечајног дужника као делова стечајне масе или у поступку продаје стечајног дужника као правног лица (пример је производана трака у фабрици и сл.). Следи да у сваком конкретном случају, стечајни управник мора да благовремено и правилно процени да ли је целисходно да предмет лизинга задржава до одлуке о банкротству, односно до потврђивања и усвајања плана реорганизације. Рате лизинга које доспевају после отварања стечајног поступка су обавеза стечајне масе и као такве могу представљати непотребно и неекономично оптерећење за стечајну масу.

Закључак

Излучни поверилац није стечајни поверилац и он нема новчано потраживање према стечајном дужнику.

Излучни поверилац не подноси пријаву потраживања и његов захтев за излучење ствари из стечајне масе се не може одбацити као неблаговремен.

Захтев за излучење ствари из стечајне масе се може поднети до продаје исте ствари. Након тога излучни поверилац не може тражити предају ствари јер стечајни дужник више није у поседу исте. Тада се излучно право трансформише у новчано потраживање према стечајној маси, које одговара тржишној вредности ствари. У том случају излучни поверилац има право да се у целости наплати из стечајне масе и то пре свих стечајних поверилаца и без обзира на њихов исплатни ред.

Излучни поверилац може да бира правни пут за остварење свог права – поношењем захтева за излучење у стечајном поступку или подошењем тужбе. Покретање парничног поступка није условљено претходним подношењем захтева за излучење у стечајном поступку. Захтев за излучење у себи садржи и претходно питање права својине, које је најјаче стварно право и коме се као таквом мора пружити заштита кроз доступност свих поступака, у складу са позитивним прописима.

Отварањем стечајног поступка, стечајни управник преузима у државину целокупну имовину која улази у стечајну масу. На основу расположиве документације и на основу предузетих радњи у циљу формирања стечајне масе, мора да на поуздан начин утврди која имовина чини стечајну масу. У случају када је јасно да имовина не припада дужнику, управник би морао да предузме радње у циљу враћања те имовине стварном власнику што је пре могуће. Нема потребе за одуговлачењем поступка излучења. Уколико постоји спорна ситуација, стечајни управник ће одлуком одбити захтев излучног повериоца и оставити да стечајни судија у поступку по примедби излучног повериоца или кроз парнични поступак да се одлучи о основаности захтева излучног повериоца.

Поред активности стечајног управника, неопходно је и да титулари права својине благовремено преузимају све неопходне радње у циљу остварења својих права. Излучни поверилац не може очекивати да ће стечајни управник увек имати податке о томе да постоји излучно право на некој ствари која је пописана као имовина стечајног дужника и унета у стечајну масу, па је неопходно да излучни поверилац активно учествује у поступку стечаја како би ко би избегао настанак штете због немогућности да поврати своју ствар или да му буде исплаћена тржишна цена ствари која је отуђена.

Душка Илић,
судија у Привредном апелационом суду